

Where is Masechet Chanukah in the Mishnah?

Rabbi Aviad Bodner

rabbiaviad@gmail.com

1. Babylonian Talmud, Shabbat 21B	בבלי, שבת דף כא:
What is [the reason of] Hanukkah? For our Rabbis taught: On the twenty-fifth of Kislev [commence] the days of Hanukkah, which are eight on which a lamentation for the dead and fasting are forbidden. For when the Greeks entered the Temple, they defiled all the oils therein, and when the Hasmonean dynasty prevailed against and defeated them, they made search and found only one cruse of oil which lay with the seal of the High Priest, but which contained sufficient for one day's lighting only; yet a miracle was wrought therein and they lit [the lamp] therewith for eight days. The following year these [days] were appointed a Festival with [the recital of] Hallel and thanksgiving.	מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוהו ימים טובים בהלל והודאה
2. פירוש הרמב"ם למשנה, מנחות ד:א	
...וסבת זה בעיני לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חבור המשנה והיו ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל ואין ענין מהן נפלא משום אדם וע"כ לא ראה לדבר בהן כמו שלא הסדיר התפלה ר"ל נוסחה ואיך יתנהג שליח ציבור לפי שהיה מפורסם...	
3. הרב משה צבי נריה, מדוע לא נשנו הלכות חנוכה במשנה? עמוד 11	
פרופ' גדליה אלון ז"ל אינו מזכיר את דברי הרמב"ם, אולם גם הוא כותב בפשטות: "מה שלא הקצה רבי במשנתנו מסכת לחנוכה, אינו יכול לשמש ראיה להשכחת החג או למיעוט דמותו כל עיקר. שאילו היינו באים להסיק בדרך "ראיה מן השתיקה" כלפי המשנה, היינו מגיעים לשלילת מצוות גדולות שמן התורה, כגון תפילין, ציצית ומזוזה, שלא נתיחדו להן מסכות במשנתנו" ("מחקרים בתולדות ישראל", כרך א', עמ' 21).	

ואחרי אשר חשב רבי שספרו יבוקר מאנשי מדע העומדים מחוץ ליהדות שיחרצו עליו משפטם לפני כס הממשלה המרכזית ברומא, נבין למה השמיט ממשנתו הרבה דברים חשובים עקרים בתורת ישראל, והוא נצר משרשי בית דוד לא הזכיר תקות ישראל ותוחלתו הגאולה העתידה ע"י משיח בן דוד כאשר הזכיר ענין תחיית המתים ג).
כן לא שנה ענין חבוכה והלכותיה במשנה ד), בעוד אשר להלכות פורים קבע מסכת מיוחדת, שזהו לאשר כל כאלו היו למורת רוח הרומיים שחשבו כענינים פוליטיים חגיגת הוצחון הלאומי ותקות חפשותו ה).

5. Nahmanides, Genesis 49:10

פירוש הרמב"ן לתורה, בראשית מט:י

This was also the reason for the punishment of the Hasmoneans, who reigned during the Second Temple. They were saints of the Most High, without whom the learning of Torah and the observance of Commandments would have been forgotten in Israel, and despite this, they suffered such great punishment. The four sons of the old Hasmonean Matithyahu, saintly men who ruled one after another, in spite of all their prowess and success, fell by the sword of their enemies. And ultimately the punishment reached the stage where our Rabbis, of blessed memory, said: "He who says, 'I come from the house of the Hasmoneans,' is a slave," as they were all destroyed on account of this sin. Now although among the children of Shimon, there was cause for punishment on account of the Sadducees, all the children of the righteous Matithyahu the Hasmonean were deposed for this only: they ruled even though they were not of the seed of Judah and of the house of David, and thus they completely removed "the sceptre" and "the lawgiver" from Judah. And their punishment was measure for measure, as the Holy One, blessed be He, caused their slaves to rule over them, and it is they who destroyed them.

וזה היה ענש החשמונאים, שפלקו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתפחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו ענש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה, עם כל גבורתם והצלחתם, נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע הענש בסוף למה שאמרו רז"ל (בבא בתרא ג א): "כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאיתנא עבדא הוא", שנכרתו כלם בעון הזה. ואף על פי שהיה בזרע שמעון ענש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא אבדו אלא בעבור זה שפלקו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום.

תתמוז טעם שנם חנוכה לא נזכר כלל במשנה, לפי שרבינו הקדוש מסדר המשנה היה מזרע דוד המלך ע"ה, ונס חנוכה נעשה ע"י בית החשמונאים שתפסו המלוכה ולא היו מזרע דוד, וזה הרע לרבינו הקדוש. ובכתבו המשנה ע"פ רוח הקודש, נשמט הנם מחיבורו (בשם הגאון הקדוש בעל חת"ס זצוק"ל):

ממנינם, שאין יוצאין ממנה דינים (*). אפס שמעתי מאדוני אבי הגאון גר"ו (***) שהשבע מסכתות קמנות הנה חזין מאשר נמצא לנו והן מס' תפלין ומס' חנוכה ומס' מוזהר בר ולא ביאר לי מי הביאום וכן נאבדו ממנו ברייתות עד אין מספר כמו בספר הגיא הביא

וואני שמעתי דנזרקה מפי חכורה חקור דבר אחאוי
רבינו הקדוש לא שנה במשנה דיני חנוכה די אם
כלאחר ירו במגילה בחנוכה בנשיאים וכיוצא ובקמא אם
סיה בר חנוכה פטור וה"ל לשנות לפחות פרק אחר מדיני
חנוכה. וכו' בפרק נענה הרב החסיד רמה"ר יוסף ׳ן סמוך
זלה ואמר דמגילת תענית נשניח קודם המשנה וירדחנן
בחתני' פ"ב דתענית כל הכחוש במגילת תענית דלא
לחספר וכו' וכבר במגילת תענית קתני דיני חנוכה והם
הבריתות שהביאו בש"ס ומסו"ה לא הוצרך רבינו הקדוש
לשנות דיני חנוכה עכ"ד ומאחר דבמגילה תענית שנינו

9. Bikurim Chapter 1 Mishna 6	ביכורים פרק א' משנה ו'
One who buys two trees that were growing in the field of his friend brings, but does not recite. Rabbi Meir says: He brings and does recite. If the well dried up or if the tree was cut down he brings but does not recite. Rabbi Yehudah says: he brings and does recite. From Shavuot until Sukkot one brings and recites. From Sukkot until Hanukah one brings, but does not recite. Rabbi Yehudah ben Beteira says: He brings and does recite.	קונה שני אילנות בתוך של חברו, מביא ואינו קורא; רבי מאיר אומר, מביא וקורא. יבש המעין נקצץ האילן מביא ואינו קורא. רבי יהודה אומר, מביא וקורא. מעצרת ועד החג מביא וקורא. מהחג ועד חנוכה, מביא ואינו קורא; רבי יהודה בן בתירה אומר, מביא וקורא
10. Rosh Hashana Chapter 1 Mishna 3	ראש השנה פרק א' משנה ג'
For six months the messengers go out: For Nissan because of Pesah, for Av because of the fast, for Ellul because of Rosh HaShanah, for Tishrei because of the determination of the	על שישה חודשים שלוחים יוצאים: על ניסן, מפני הפסח; על אב, מפני התענית; על אלול, מפני ראש השנה; על תשרי, מפני תקנת המועדות; על

holidays, for Kislev because of Hanukah , for Adar because of Purim...	כסליו, מפני חנוכה; ועל אדר, מפני הפורים...
11. Ta'anit Chapter 2 Mishna 10	תענית פרק ב' משנה י'
We do not decree on the community a fast on Rosh Hodesh, Hanukah , or Purim; but if they had already begun they do not interrupt; this is the opinion of Rabban Gamliel. Rabbi Meir says: Although Rabban Gamliel is of the opinion that one does not interrupt, he agrees that they should not complete the fast. So too, regarding Tishah B'Av which falls on the eve of Shabbat.	אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חודשים, ובחנוכה, ובפורים ואם התחילו, אין מפסיקין, דברי רבן גמליאל. אמר רבי מאיר אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין, וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת
12. Ta'anit Chapter 4 Mishna 5	תענית פרק ד' משנה ה'
The times for the wood offering of priests and the people, there were nine such days... on the first of Tevet, there was no non-priestly watch, on which hallel is recited, and an additional offering is sacrificed, and there was also a wood offering.	זמן עצי כהנים והעם, תשעה... בַּאֲחַד בְּטִבֵּת לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד, שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל וְקָרְבַּן מוֹסֵף וְקָרְבַּן עֲצִים.
13. Megillah Chapter 3 Mishna 4 and 6	מגילה פרק ג' משנה ד', ו'
If the first of Adar falls on shabbat we read the section of shekalim. If it falls in the middle of the week we advance the reading of shekalim to the Shabbat before [Rosh Hodesh], and on the next shabbat there is a break. On the second shabbat we read the section of zachor, on the third shabbat we read the section of parah adumah and on the fourth shabbat we read the section of HaHodesh Hazeh Lachem. On the fifth shabbat we return to our normal reading schedule. For all of the following we interrupt: For Rosh Hodesh, for Hanukah , for Purim, for fasts, for the ma'amadot and for Yom Kippur. On Hanukah we read the section of the dedication of the altar by the princes. On Purim: "And Amalek came" (Exodus 17:8). On Rosh Hodesh: "And on your New Moons". On the ma'amadot [the early Prophets instituted twenty-four priestly watches, called mishmarot the account of creation. On fast days [proclaimed for calamities we read] the section of blessings and curses	ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת בשניה זכור בשלישית פרה אדומה ברביעית החודש הזה בחמישית חוזרין לכסדרן לכל מפסיקין לראשי חודשים ולחנוכה ולפורים לתעניות ולמעמדות וליום הכיפורים. בחנוכה בנשיאים בפורים ויבוא עמלק בראשי חודשים ובראשי חודשיכם במעמדות במעשה בראשית בתעניות ברכות וקללות
14. Moed Katan Chapter 3 Mishna 9	מועד קטן פרק ג' משנה ט'
On Rosh Hodesh, Hanukah and Purim, they may chant [laments] and clap [in mourning], on this one, or that one, but they may not wail.	בראשי חדשים, בחנוכה ובפורים, מענות ומטפחות, בזה ובזה (אבל) לא מקוננות.

15. Baba Kama Chapter 6 Mishna 6	בבא קמא פרק ו' משנה ו'
If a spark escapes from underneath a hammer and does damage, there is liability. If, while a camel laden with flax was passing through a public thoroughfare, the flax got into a shop and caught fire by coming into contact with the shopkeeper's candle, and set alight the whole building, the owner of the camel would be liable. If, however, the shopkeeper left his candle outside, he would be liable. Rabbi Yehudah says: If it was a Hanukah lamp, the shopkeeper would not be liable.	גץ היוצא מתחת הפטיש, ויצא והזיק-חייב. גמל שהוא טעון פשתן, ועובר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות, ודלקה בנרו של חנווני, והדליק את הבירה-בעל הגמל חייב; הניח חנווני נרו מבחוץ, החנווני חייב. רבי יהודה אומר, בנר חנוכה, פטור